

Η περιοχή της Μοσυνούπολης ως φέουδο των λατίνων κυριάρχων, την επαύριον της πρώτης άλωσης της Κωνσταντινούπολης

Παναγιώτα Τζιβάρα

Επίκουρος Καθηγήτρια Ιστορίας

Βενετοκρατούμενου Ελληνισμού στο Δ.Π.Θ.

Περίληψη: Μετά το 1204 και την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους «πιστούς» της Δ' σταυροφορίας, οι περιοχές της βυζαντινής αυτοκρατορίας πέρασαν σταδιακά στην κυριαρχία των φράγκων σταυροφόρων, στον λατίνο αυτοκράτορα ή στον βενετό δόγη. Η Θράκη ακολούθησε τις ιστορικές τύχες της βυζαντινής πρωτεύουσας. Η περιοχή της Μοσυνούπολης συνδέεται πολλαπλά με κρίσιμα γεγονότα πολιτικής και κοινωνικοοικονομικής σημασίας. Στη μελέτη θα παρουσιαστούν, μέσα από τις δυτικές και βυζαντινές ιστοριογραφικές πηγές, οι αναφορές στην περιοχή της Μοσυνούπολης και η σύνδεσή της με τη φεουδαρχική οργάνωση των λατίνων κυριάρχων.

Λέξεις κλειδιά: Μοσυνούπολη, θρακικές πόλεις, βυζαντινοί αυτοκράτορες, λατινοκρατία.

Η Θράκη, η αυλή της Βασιλεύουσας, ακολούθησε μετά το 1204 και την κατάληψη της Πόλης από τους σταυροφόρους της Δ' σταυροφορίας, τις ιστορικές τύχες της βυζαντινής πρωτεύουσας¹. Η σημερινή Κομοτηνή ή τα «Κουμουτζηνά, πόλισμα της Θράκης» που αναφέρεται στις ιστορικές πηγές από τον 14ο αιώνα², θεωρείται η ιστορική συνέχεια της πόλης της Μοσυνούπολης, η οποία βρισκόταν επάνω στη διαδρομή της Εγνατίας οδού³. Στην παρούσα ευθύνοπτη μελέτη θα παρουσιαστούν, μέσα από τις βυζαντινές και δυτικές ιστοριογραφικές πηγές, οι αναφορές στη Μοσυνούπολη και στην περιοχή της και η σύνδεση της πόλης με τη φεουδαρχική οργάνωση των λατίνων κυριάρχων.

Οι έριδες της αυτοκρατορικής οικογένειας των Κομνηνών Αγγέλων⁴ και οι υπερφίαλες φιλοδοξίες των μελών της οδήγησαν, σχεδόν κρατώντας από το χέρι, τα

¹ Για την κατάρτιση της βυζαντινής αυτοκρατορίας μετά την τέταρτη σταυροφορία, βλ. W. Miller, *Η Φραγκοκρατία στην Ελλάδα 1204-1566*, Αθήνα 1990, σ. 67-70. P. Lock, *Οι Φράγκοι στο Αιγαίο 1204-1500*, Αθήνα 1998, σ. 88-97. D. Nicol, *Βυζάντιο και Βενετία*, Αθήνα 2010, σ. 195-199. Κ. Τσικνάκης, «Ο διαμελισμός της αυτοκρατορίας από τους σταυροφόρους», *Η τέταρτη σταυροφορία και ο ελληνικός κόσμος*, επιστ. επιμέλεια Ν. Γ. Μοσχονάς, Αθήνα 2008, σ. 239-249. Για τα γεγονότα που συνδέονται με την Θράκη, μετά την τέταρτη σταυροφορία και έως την ανακατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους βυζαντινούς, βλ. και Χρ. Μιχαλόπουλος, *Η λατινική αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης (1204-1261). Η Θράκη του 13ου αιώνα και η δυτική ιπποσύνη*, Ξάνθη 2007.

² Βλ. «κατά τά Κουμουτζηνά πόλισμα τῆς Θράκης οὐ πολὺ ἀπωκισμένον τῆς θαλάσσης»: Ioannis Cantacuzeni eximperatoris Historiarum libri IV, cura Lud. Schopeni, vol. I, Bonnae 1828, σ. 470 στ. 23. Επίσης, «ἀπάγειν εἰς Κουμουτζηνά», «ἐβάδιζεν εὐτάκτως διὰ Μεσῆνης τὴν ἄγουσαν εἰς Κουμουτζηνά»: Ioannis Cantacuzeni...vol. II, Bonnae 1831, σ. 430 στ. 3, 14-15.

³ Για τη Μοσυνούπολη, βλ. P. Soustal, *Tabula Imperii Byzantini 6. Thracien (Thrake, Rodope und Haimimontos)*, Wien 1991, σ. 369-370. Χρ. Μιχαλόπουλος, *Η λατινική αυτοκρατορία*, σ. 142 σημ. 721. Η πόλη αναφέρεται στις πηγές ως Μοσυνόπολις αλλά και ως Μοσυνούπολις, στην εργασία έχει επιλεγεί ο δεύτερος τύπος.

⁴ Για την οικογένεια των Κομνηνών Αγγέλων, βλ. Αλκμήνη Σταυρίδου-Ζαφράκα, «Η δυναστική κρίση στο Βυζάντιο», *Η τέταρτη σταυροφορία και ο ελληνικός κόσμος*, ό.π., σ. 150-151.

στρατεύματα της Δ΄ σταυροφορίας στην Κωνσταντινούπολη⁵. Ήταν εκείνα τα χρόνια με πρωταγωνιστές τους τρεις Αλέξιους. Ο πρώτος, Αλέξιος Γ΄ για την ιστορία, ήταν ο αδελφός του εκλεγμένου αυτοκράτορα Ισαάκιου του Β΄ Κομνηνού Αγγέλου, εκείνος που σφετερίστηκε έναν θρόνο και μια αυτοκρατορία τυφλώνοντας και εγκλείοντας στη φυλακή τον γηραιό αυτοκράτορα. Ο δεύτερος στη σειρά Αλέξιος, Αλέξιος Δ΄ για την ιστορία, ήταν ο γιος του φυλακισμένου αυτοκράτορα Ισαάκιου, εκείνος που συνάντησε στη δαλματική Ζάρα, τα στρατεύματα των σταυροφόρων και τους υποσχέθηκε παντοία βοήθεια και οικονομική συνδρομή, αν τον βοηθούσαν να ελευθερώσει τον πατέρα του και να αποκαταστήσει τον θρόνο. Και ο τρίτος Αλέξιος, Αλέξιος Ε΄ ο Δούκας, ο επονομαζόμενος Μούρτζουφλος, ήταν ένας πρωτοβεστιάριος, έμπιστος των αυτοκρατόρων, ο οποίος την ώρα που οι λατίνοι μελετούσαν την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης θανάτωσε τον νεαρό αυτοκράτορα Αλέξιο Δ΄ και ανακηρύχθηκε από τους πολίτες αυτοκράτορας.

Αυτοί είναι οι πρωταγωνιστές από τη μεριά των Βυζαντινών, τα του δράματος πρόσωπα θα λέγαμε.

Στην κεντρική σκηνή όμως ήδη από τον Ιούνιο του 1203 πρωταγωνιστούσαν οι λατίνοι, φράγκοι σταυροφόροι και βενετοί. Αυτοί, αφότου αντίκρυσαν την Κωνσταντινούπολη για την οποία δεν μπορούσαν να διανοηθούν *«πως μπορεί να υπάρχει σ' όλον τον κόσμο μια τόσο πλούσια πόλη⁶»*, και δεδομένης της αναστάτωσης και της ταραχής που επικράτησε μετά την ενθρόνιση του Αλέξιου Δούκα, άλλαξαν τα σχέδιά τους και αποφάσισαν την κατάκτηση. Ως καθησυχαστικό επιχείρημα, για τις συνειδήσεις των λατίνων σταυροφόρων, και ως αφοπλιστικό, για τις ενστάσεις οποιουδήποτε μεταγενέστερου αναγνώστη των φρικαλέων γεγονότων που ακολούθησαν, προβάλλει ο Γοδεφρείδος ο Βιλλαρδουίνος⁷ στο έργο του τη φράση: *«εκείνος που είχε κάνει μια τέτοια δολοφονία (εννοεί τον Μούρτζουφλο) δεν είχε δικαίωμα να έχει στην κατοχή του μια χώρα και όλοι εκείνοι που αποδέχονταν κάτι τέτοιο ήταν συνένοχοι στο φόνο και, εκτός από αυτό, είχαν πάψει να υπακούουν στη Ρώμη»⁸*.

Οι λατίνοι πολίorkησαν και άλωσαν την Κωνσταντινούπολη, στις 13 του Απρίλη του 1204. Τον Μάιο του ίδιου χρόνου ο Βαλδουίνος, κόμης της Φλάνδρας και του Αϊνώ στέφτηκε αυτοκράτορας Κωνσταντινούπολης και λίγο αργότερα ο Βονιφάτιος του Μομφερράτου, συνυποψήφιος αρχικά του Βαλδουίνου, θα κυριαρχούσε στο βασίλειο της Θεσσαλονίκης⁹.

⁵ Για τα γεγονότα της τέταρτης σταυροφορίας παραπέμπουμε στα χρηστικά και προσιτά έργα των Τζ. Φίλλιπς, *Η τέταρτη σταυροφορία και η λεηλασία της Κωνσταντινούπολης*, Αθήνα 2005. Έντουιν Πήαρς, *Η άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204. Ιστορία της τέταρτης σταυροφορίας*, Αθήνα 2005. Μ. Angold, *Η τέταρτη σταυροφορία. Τα γεγονότα και το ιστορικό πλαίσιο*, Αθήνα 2006. Για την παρέκκλιση της σταυροφορίας, βλ. Μαρία Ντούρου-Ηλιοπούλου, «Η Δ΄ Σταυροφορία: Οργάνωση της κίνησης και παρέκκλιση των στόχων», *Η τέταρτη σταυροφορία και ο ελληνικός κόσμος*, ό.π., σ. 115-129. Για μία αναλυτική καταγραφή όλων των έργων με θεματολογία την τέταρτη σταυροφορία, βλ. Μαρίνα Κουμανούδη, «Βιβλιογραφία», *Η τέταρτη σταυροφορία και ο ελληνικός κόσμος*, ό.π., σ. 417-433.

⁶ Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης*. Μετάφραση Κ. Αντύπας-Εισαγωγή Γ. Σαραφιανός, Αθήνα 1985, σ. 71 παράγραφος (στο εξής παρ.) 128.

⁷ Για την προσωπικότητα του δυτικού χρονογράφου αλλά και για την αντικειμενικότητα στο έργο του, βλ. Κατερίνα Νικολάου, «Οι πρωταγωνιστές της Δ΄ σταυροφορίας», *Η τέταρτη σταυροφορία και ο ελληνικός κόσμος*, ό.π., σ. 137-138.

⁸ Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 107 παρ. 224.

⁹ Για το βασίλειο της Θεσσαλονίκης, βλ. P. Lock, *Οι Φράγκοι στο Αιγαίο*, ό.π., σ. 106-112.

Η πόλη της Μοσυνούπολης συνδέεται πολλαπλά με κρίσιμα γεγονότα που συνέβησαν την επαύριον της πρώτης άλωσης της Κωνσταντινούπολης. Στη Μοσυνούπολη ξεκίνησε η νέμεσις για τους άφρονες και προδότες βυζαντινούς αυτοκράτορες. Στην ίδια πόλη αναδύθηκαν οι προσωπικές αντιπάθειες και καχυποπίες ανάμεσα στους δύο αρχηγούς της σταυροφορίας και σημαντικούς αξιωματούχους, στον λατίνο αυτοκράτορα της Κωνσταντινούπολης και τον μαρκήσιο του Μομφερράτου Βονιφάτιο, βασιλιά αργότερα της Θεσσαλονίκης. Η Μοσυνούπολη δόθηκε ως φέουδο στον Γοδεφρείδο Βιλλαρδουίνο και ορίστηκε ως τόπος σύνορο για το λατινικό βασίλειο της Θεσσαλονίκης. Τέλος, στην ίδια πόλη τελείωσε τον βίο του ο κύριος και βασιλιάς της Θεσσαλονίκης, ο Βονιφάτιος.

Ανάγκη όμως να πιάσουμε το νήμα της αφήγησης από εκεί που το αφήσαμε με τους βυζαντινούς.

Ο Αλέξιος Γ΄, ο αυτοκράτορας δηλαδή τον οποίον βρήκαν οι σταυροφόροι όταν έφτασαν στην Κωνσταντινούπολη, μέσα στη γενική σύγχυση και ταραχή που ακολούθησε την άφιξη των λατίνων, θυσίασε την εθνική ευθύνη της σωτηρίας της πρωτεύουσας στην ατομική σωτηρία και, αφού καταλήστεψε και το κρατικό ταμείο, τράπηκε σε φυγή τον Ιούλιο του 1203, αφήνοντας τους υπηκόους στην τύχη τους.

ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεύς Ἀλέξιος τοῖς τοιοῦτοις ἀπόκνησε πράγμασι, ... τὰ πάντα χαίρειν ἔασας φυγῆ ἔχρησατο... προσεπαγόμενός τε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ χρήματα τοῦ βασιλικοῦ ταμείου ἱκανά¹⁰.

Μαζί του πήρε και όσους από τους ανθρώπους του θέλανε να φύγουν. «*Ἐφυγε και ἄφησε τὴν πολιτεία*», επιβεβαιώνει ο δυτικός χρονικογράφος Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος ενώ ο Ροβέρτος του Κλαρί τον παρουσιάζει να τρέχει έντρομος μπροστά από τον ανηψιό του Αλέξιο Δ΄¹¹.

Ο άλλος Αλέξιος, ο Δούκας, αυτός που πραξικοπηματικά είχε ανέβει στον θρόνο, είχε σκοτώσει τον γιο του Ισαάκιου, και είχε παντρευτεί (αφού εγκατέλειψε τη νόμιμη σύζυγό του) την κόρη του Αλέξιου Γ΄, την Ευδοκία (σύζυγο προηγουμένως του κράλη της Σερβίας), όταν οι λατίνοι κυρίευσαν την Κωνσταντινούπολη τράπηκε σε φυγή. «*Ἐφυγε κρυφά από τὴν πόλη τα μεσάνυχτα*» διαβάζουμε στο Χρονικό του λατίνου Ροβέρτου του Κλαρί¹².

Οι δύο αυτοί τελευταίοι αυτοκράτορες του Βυζαντίου, ο Αλέξιος ο Γ΄ και ο Αλέξιος Ε΄ ο Δούκας, δύο πλάνητες και πλανεμένοι, «*πλάνης πλάνητα μισῶν*», κατά την έκφραση του Χωνιάτη¹³, συναντήθηκαν σε τούτα εδώ τα μέρη, στη Μοσυνούπολη.

¹⁰ Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική συγγραφή. Η βυζαντινή ιστορία της λατινοκρατίας* (1204-1261). Πρόλογος Β. Κατσαρός. Εισαγωγή-μετάφραση-σχόλια Σπ. Σπυρόπουλος, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 78, 80 κεφάλαιο (στο εξής κεφ.) 2.

¹¹ Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 91, παρ. 182. Ροβέρτος Κλαρί, *Η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης*. Μετάφραση Μπ. Λυκούδης. Επιμ. Κ. Αντύπας-Γ. Σαραφιανός. Εισαγωγή-σχόλια Γ. Σαραφιανός, Αθήνα 1990, σ. 125 παρ. 57.

¹² Ροβέρτος του Κλαρί, *Η κατάκτηση*, σ. 152 παρ. 79. Για την προσωπικότητα του δυτικού χρονογράφου και την ιστορική αξία του έργου του, βλ. Κατερίνα Νικολάου, «Οι πρωταγωνιστές της Δ΄σταυροφορίας», ό.π., σ. 138-139.

¹³ Nicetae Choniatae, *Historia*. Ex recensione Imm. Bekkeri, Bonnae 1835 [Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae. Nicetas Choniata] (στο εξής Νικήτας Χωνιάτης, *Ιστορία*), σ. 804 στίχοι (στο εξής στ.) 11-12.

Ο αυτοκράτορας Αλέξιος ο Γ΄ όταν έφυγε από την Κωνσταντινούπολη είχε κατευθυνθεί προς τη Φιλιππούπολη, όπου όμως δεν έγινε δεκτός και κατέληξε στη Μοσυνούπολη, στην οποία και εγκαταστάθηκε.

«Ο μὲν οὖν βασιλεύς Αλέξιος ὁ Ἄγγελος, ὃν ἀποδρᾶσαι ὁ λόγος εἰρήκει τῆς Κωνσταντίνου, περὶ τὴν Φιλιππούπολιν ἀφικόμενος καὶ μὴ πρὸς τῶν οἰκητόρων δεχθεὶς περὶ τὴν Μοσυνούπολιν ἀφικνεῖται κάκεισαι τὰς διατριβάς ἐποιεῖτο¹⁴».

Ο Αλέξιος ο Μούρτζουφλος, μαζί με την γυναίκα του, όταν έμαθε ότι ο πεθερός του βρισκόταν στη Μοσυνούπολη κατευθύνθηκε εκεί όπου και τον συνάντησε.

«Αλέξιος δὲ ὁ Δούκας, ὅς τὸν υἱὸν Ἰσαακίου ἀπέκτεινε,..... μαθὼν δὲ ὡς ἐν Μοσυνούπολει τὰς διατριβάς ποιεῖται ὁ πενθερὸς αὐτοῦ βασιλεύς Αλέξιος, θαρρούντως πρὸς αὐτὸν ἀπήει¹⁵».

Η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους σταυροφόρους, η καταστροφή μιας πόλης και ο αφανισμός τόσων ανθρώπων και αγαθών δεν είχαν σταθεί ικανοί και αποχρώντες λόγοι για τη διάλυση της εμπάθειας και της απύθμενης φιλοδοξίας. Στη Μοσυνούπολη, ο πεθερός είχε ετοιμάσει λουτρό για τον γαμπρό και την κόρη του, όπως πρόσταζαν οι κανόνες της φιλοξενίας για τους κουρασμένους ταξιδιώτες, και παράλληλα είχε καταστρώσει ένα σχέδιο για την ταπείνωση του Μούρτζουφλου, εξευτελισμό αφόρητα επώδυνο. Την ώρα του λουτρού, υπηρέτες του Αλέξιου έβγαλαν τα μάτια, τύφλωσαν τον Μούρτζουφλο.

«...ὕποδέχεται τὸν Αλέξιον, λουτρόν τε εὐτρεπίσας ἅμα τῇ θυγατρὶ λουθῆναι τοῦτον προστέταχεν. ἐντὸς οὖν τοῦ λουτῆρος γενομένου τοῦ Αλεξίου ἐπεισπίπτουσιν ἀθρόον αὐτῷ οἱ τοῦ βασιλέως Αλεξίου ὑπηρέται κάκεισαι τούς ὀφθαλμούς ἐξορύττουσιν¹⁶».

Και η εκδοχή των λατίνων:

«Και τότε κάλεσε ο αυτοκράτορας Αλέξιος τον αυτοκράτορα Μούρτζουφλο να του κάνει το τραπέζι και να πάνε μαζί στα λουτρά. Έτσι όπως συμφωνήθηκε, έτσι έγινε. Ο αυτοκράτορας Μούρτζουφλος, έτσι όπως τον είχε παρακαλέσει ο άλλος, ήρθε χωρίς επισημότητα και με λίγους ανθρώπους, και όταν μπήκε μέσα στο σπάτι, ο αυτοκράτορας Αλέξιος τον φώναξε σ'ένα δωμάτιο και διέταξε να τον ρίξουν καταγής και του 'βγαλαν τα μάτια με την προδοσία που ακούσατε¹⁷».

Ο τόπος της Μοσυνούπολης φιλοξένησε για κάμποσο καιρό τον τυφλό, πάλαι ποτέ αυτοκράτορα με τη βραχύτατη θητεία, άκουγε καθημερινά τον πόνο του τον σωματικό, δεχόταν τον καημό του για τον άμετρο εξευτελισμό του, έως ότου κάποιιο από τους λατίνους κατακτητές που τον συνάντησαν στη Μοσυνούπολη τον οδήγησαν στην Κωνσταντινούπολη, τον δίκασαν και τον καταδίκασαν, για τον θάνατο του νεαρού Αλεξίου, του γιού του Ισαάκιου¹⁸.

«ὁ δηλωθεὶς Δούκας Αλέξιος περὶ τὰ τῆς Μοσυνουπόλεως ἐπλανᾶτο μέρη, ἀλήτης διερχόμενος τὰ ἐκεῖσε... ἐπεὶ δὲ ἐξώρμησαν τῆς Κωνσταντίνου οἱ Ἰταλοὶ καὶ ἀπῆλθον περὶ τὴν Μοσυνούπολιν, εὐρόντες ἐκεῖσε τὸν Μούρτζουφλον Αλέξιον εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἀπήγαγον¹⁹».

¹⁴ Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική συγγραφή*, σ. 84, 86 κεφ. 5.

¹⁵ Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική συγγραφή*, σ. 86, 88 κεφ. 5.

¹⁶ Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική συγγραφή*, σ. 88 κεφ. 5.

¹⁷ Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 127 παρ. 271.

¹⁸ Για την προσωπικότητα του Αλέξιου Έ Δούκα Μούρτζουφλου και για τα γεγονότα που συνδέονται με την τύφλωση και την εκτέλεσή του, βλ. Β. Hendrickx-Corinna Matzukis, «Alexios V Doukas Mourtzouphlos: his life, reign and death (?-1204)», *Ελληνικά* 31 (1979), 108-132.

¹⁹ Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική συγγραφή*, σ. 88 κεφ. 5.

Την πορεία των «Ιταλών», ουσιαστικά των Φράγκων σταυροφόρων προς τη Μοσυνούπολη περιγράφει καλύτερα ο μαρεσάλης της Καμπανίας Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, ο οποίος αναφέρει και την παράδοση της πόλης στον λατίνο αυτοκράτορα.

Γράφει λοιπόν ο δυτικός χρονικογράφος ότι ενώ ο Αλέξιος ο Γ΄ βρισκόταν στη Μοσυνούπολη, την οποία και εξουσίαζε, ο Μούρτζουφλος, που είχε εν τω μεταξύ καταλάβει την Τυρολόη (Çorlu)²⁰, στο άκουσμα της είδησης ότι οι λατίνοι είχαν φτάσει στην Αδριανούπολη, το έβαλε στα πόδια και έφτασε στη Μοσυνούπολη.

«Και εκείνος ο αυτοκράτορας Αλέξιος ήταν σε μια πόλη που τη λένε Μοσυνόπολη μαζί με τους ανθρώπους του και κρατούσε ακόμα ένα μεγάλο κομμάτι της χώρας...Ο αυτοκράτορας Μούρτζουφλος, όταν άκουσε πως είχαν φτάσει εδώ, δεν τόλμησε να τους αντιμετωπίσει, αλλά έφυγε πάντα μπροστά, δυο και τρεις ημέρες δρόμο, κι έτσι έφτασε μέχρι τη Μοσυνόπολη, όπου βρισκόταν ο βασιλιάς Αλέξιος...Έτσι στρατοπέδευσε ο αυτοκράτορας Μούρτζουφλος μπροστά από τη Μοσυνόπολη. και έστησε τις τέντες του και τις σκηνές του και ο ίδιος πήγε να μείνει στην πόλη²¹».

Ακολούθησαν τα γεγονότα της πρόσκλησης σε τράπεζα και σε λουτρό και κατόπιν η προδοσία και η τύφλωση. Ο Βιλλαρδουίνος πληροφορεί ακόμα ότι οι άνδρες του στρατοπέδου του Μούρτζουφλου, που είχαν στήσει τις τέντες τους και τις σκηνές τους μπροστά από τη Μοσυνούπολη, μετά την τύφλωση του αυτοκράτορα, διασκορπίστηκαν, ενώ κάποιοι δήλωσαν υποταγή στον Αλέξιο Γ΄ και έμειναν κοντά του²².

Ο λατίνος αυτοκράτορας Βαλδουίνος και ο αδελφός του Ερρίκος της Φλάνδρας βρίσκονταν στην Αδριανούπολη όταν πληροφορήθηκαν τα νέα της τύφλωσης (της νέας τύφλωσης, ήταν ο ίδιος Αλέξιος με «ειδικότητα» στην εξόρυξη οφθαλμών!).

«Και τότε ήρθε το νέο πως ο αυτοκράτορας της Αλέξιος είχε βγάλει τα μάτια του αυτοκράτορα Μούρτζουφλου. Πολλές συζητήσεις γίνανε ανάμεσά τους και είπαν πως δεν είχαν αυτοί οι άνθρωποι δικαίωμα να κατέχουν γη, που τόσο άνομα προδίνανε ο ένας τον άλλον²³».

Με στόχο την κατάκτηση των εδαφών της αυτοκρατορίας και έχοντας αναλάβει και ρόλο τιμητή, ο λατίνος αυτοκράτορας της Κωνσταντινούπολης, Βαλδουίνος, κατηύθυνε τον στρατό του προς τη Μοσυνούπολη για να τιμωρήσει τον Αλέξιο²⁴.

Ο Αλέξιος Γ΄, όταν πληροφορήθηκε την επικείμενη άφιξη του Βαλδουίνου, μαζί με τους άνδρες που τον υποστήριζαν, τράπηκε σε φυγή προς τη Θεσσαλονίκη, ενώ οι κάτοικοι της πόλης παραδόθηκαν εκουσία βουλή στον λατίνο κατακτητή της αυτοκρατορίας.

«Έτσι έφυγε ο αυτοκράτορας Βαλδουίνος από την Αδριανούπολη και προχώρησε μέχρι τη Μοσυνόπολη, όπου πίστευε πως θα έβρισκε τον αυτοκράτορα Αλέξιο. Όλη η γη απ'όπου πέρασε υποτάχτηκε στην εξουσία και στο έλεός του. Και

²⁰ Για το Τζουρουλόν (Çorlu), βλ. A. Carile, "Partitio terrarum imperii Romaniae", *Studi Veneziani* 7(1965), 233.

²¹ Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 125 παρ. 266, σ. 127 παρ. 270.

²² Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 127 παρ. 271.

²³ Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 128 παρ. 272.

²⁴ Για τα γεγονότα βλ. και F. Van Tricht, *The Latin "Renovatio" of Byzantium: The Empire of Constantinople (1204-1228)*, Brill, Leiden 2011, σ. 211.

όταν είδε τούτο ο αυτοκράτορας Αλέξιος αδειάζει τη Μοσυνόπολη και φεύγει. Και ο αυτοκράτορας Βαλδουίνος προχώρησε μέχρι που έφτασε μπροστά από τη Μοσυνόπολη. Και οι κάτοικοι της πόλης ήρθαν να τον συναντήσουν και να του παραδώσουν την πόλη στην εξουσία του ²⁵».

«Καθώς έφτανε στις πόλεις και στα κάστρα, του τα παράδιναν χωρίς αντίρρηση και έρχονταν να τον προϋπαντήσουν φέρνοντάς του κλειδιά. κι έρχονταν να τον προϋπαντήσουν και να τον δεχτούν με λιτανεία, παπάδες και κληρικοί, και οι Έλληνες τον προσκυνούσαν όλοι σαν άγιο αυτοκράτορα...Και κατάκτησε έτσι γη μέχρι δεκαπέντε ημερών απόσταση από την Κωνσταντινούπολη και έφτασε έτσι σε μιας ημέρας απόσταση από τη Θεσσαλονίκη²⁶».

Το πιο εντυπωσιακό στην αφήγηση, είναι η προθυμία των κατοίκων να παραδώσουν την πόλη τους στους λατίνους κυριάρχους, για να αποφύγουν την προσβολή της λεηλασίας και την οδύνη της καταστροφής, απογοητευμένοι από τους δικούς τους αυτοκράτορες, πικραμένοι από την έκβαση των γεγονότων στο αγλάισμα της αυτοκρατορίας, απελπισμένοι από πρόσωπα και συμπεριφορές. Η αναφορά βέβαια στην παράδοση της πόλης από τους κατοίκους, δημιουργεί τον συνειρμό ότι πρόκειται για ομάδα της άρχουσας τάξης, των τοπικών αρχόντων ή μελών του αστικού συμβουλίου που διαχειρίζονταν τις τύχες της πόλης²⁷.

Στη Μοσυνούπολη, «πάνω στο ποτάμι»²⁸, και εννοείται εδώ το ποτάμι Τραύος στην κοιλάδα της Κερασέας του Ιάσμου²⁹, συνάντησε τον Βαλδουίνο ο Βονιφάτιος ο μαρκήσιος του Μομφερράτου, ο οποίος ήρθε από την Αδριανούπολη μαζί με τη γυναίκα του (τη Μαργαρίτα της Ουγγαρίας, τη χήρα του Ισαάκιου Β' Αγγέλου), τον Ιούλιο του 1204³⁰.

«έπει δέ ό μέν Βαλδουίνος αὐλίζοιτο κατά τήν Μοσυνόπολιν, ό δέ μαρκέσιος πύθοιτο παρά πλείστων μηδέ ποτε προθέσθαι τόν Βαλδουϊνον ὑπεκστῆναι οί τῆς λογίμης Θεσσαλονίκης καθάπερ δή και συνέθετο... οὐκοῦν ὑπ' ἄθυμίας φανείς κατακώχιμος παλίμπους φέρεται³¹».

Η περιοχή της Μοσυνούπολης, όπως και άλλα μέρη της βορειοδυτικής Θράκης, μαζί με την περιοχή της ανατολικής και κεντρικής Μακεδονίας, δεν περιλαμβάνονταν στο κείμενο της Partitio, στην περίφημη συμφωνία των λατίνων κυριάρχων για τη διανομή των εδαφών της βυζαντινής αυτοκρατορίας³². Η απουσία από το σύμφωνο

²⁵ Γοδεφρείδος Βίλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 128 παρ. 274.

²⁶ Ροβέρτος του Κλαρί, *Η κατάκτηση*, σ. 173-174 παρ. 99. Η αφήγηση του Ροβέρτου του Κλαρί ελέγχεται για την ακρίβεια των πληροφοριών. Αν τα γεγονότα διαδραματίζονται στη Μοσυνούπολη τότε σίγουρα η πόλη δεν απέχει μία ημέρα από τη Θεσσαλονίκη.

²⁷ Αναστασία Κοντογιαννοπούλου, «Αστικά συμβούλια στο Βυζάντιο. Συμβολή στη μελέτη της συλλογικότητας κατά τους τελευταίους βυζαντινούς αιώνες (13ος-15ος αι.)», *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* 10 (2012), 9-33.

²⁸ Γοδεφρείδος Βίλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 129 παρ. 274.

²⁹ Ο Τραύος ή Ασπροπόταμος πηγάζει από το Παπίκιο όρος και εκβάλλει στη Βιστωνίδα λίμνη.

³⁰ Ο Carile τοποθετεί την άφιξη του Βονιφάτιου στη Μοσυνούπολη μετά τις 20 Ιουλίου (A. Carile, "Partitio", σ. 145).

³¹ Νικήτας Χωνιάτης, *Ιστορία*, σ. 792 στ. 6-9.

³² Για τη διανομή των εδαφών της βυζαντινής αυτοκρατορίας, βλ. A. Carile, "Partitio", σ. 125-305. K. Τσιγκνάκης, «Ο διαμελισμός της αυτοκρατορίας από τους σταυροφόρους», ό.π., σ. 246. Στο πρώτο μέρος της Partitio (Pars prima domini Ducis et communis Venetiae De prima parte terre que devenit comuni Veneciarum) αμέσως μετά την civitas Archadiopoli (σημερινό Λουλέ Μπουργκάς) υπάρχει η αναφορά της Missini, η οποία δηλώνεται ως Mosynopolis από τον Paolo Ramusio (G.L. Fr. Tafel-G.M. Thomas, *Urkunden zur alteren Handels und Staatsgeschichte der Republic Venedig. I. Theil (814-1205)*, Wien 1856, σ. 464, 489. Βλ. και A. Carile, "Partitio", σ. 218). Η Missini ταυτίζεται με τη

διανομής των ανωτέρω περιοχών, που ορίζονται από τα δύο ποτάμια, τον Έβρο και τον Αξιό, όπως επίσης των περιοχών της βορειοανατολικής Πελοποννήσου, της Βοιωτίας και της Εύβοιας, συνδέεται με την παραχώρησή τους στον Βονιφάτιο Μομφερρατικό³³.

Ο Βονιφάτιος μετά τη στέψη του Βαλδουίνου ζήτησε να ανταλλάξει τα μέρη πέρα από το Στενό προς τη μεριά της Τουρκίας, που είχαν προσγραφεί αρχικά σε εκείνον, με το βασίλειο της Θεσσαλονίκης³⁴, στο οποίο όμως περιλαμβάνονταν περιοχές που ανήκαν στους Βενετούς και στους σταυροφόρους. Τελικά, όχι χωρίς αντιδράσεις, δόθηκε υπόσχεση, αν και για εκείνη την παραχώρηση δεν έχει σωθεί καμία γραπτή πηγή. Το μομφερρατικό βασίλειο της Θεσσαλονίκης περιέκλεισε στα σύνορά του το βυζαντινό θέμα (γεωγραφική περιφέρεια) Βολερού, Στρυμόνος και Θεσσαλονίκης. Το Βολερόν, με πρωτεύουσα τη Μοσυνούπολη, εκτεινόταν δυτικά της Μάκρης και ανατολικά του Νέστου, αντιστοιχούσε δηλαδή στη σημερινή δυτική Θράκη μέχρι την Αλεξανδρούπολη, με εξαίρεση την περιοχή του ποταμού Έβρου³⁵. Στο χρυσόβουλο του 1198, με το οποίο ο αυτοκράτορας Αλέξιος Γ΄ Άγγελος παραχώρησε σειρά προνομίων στους Βενετούς, αναφέρεται ως μία επαρχία, *Prouincia Voleri, Strimonos et Thessalonicis*³⁶.

Μετά την κυριαρχία των Βενετών και των σταυροφόρων η περιοχή της Μοσυνούπολης ορίστηκε ως το ανατολικό σύνορο του βασιλείου της Θεσσαλονίκης. Το καλοκαίρι του 1204 οι δύο ισχυροί λατίνοι αρχηγοί, Βαλδουίνος και Βονιφάτιος, συναντήθηκαν στη Μοσυνούπολη και ο λατίνος αυτοκράτορας κοινοποίησε την πρόθεσή του να προχωρήσει και να κατακτήσει τη Θεσσαλονίκη. Οι δύο άνδρες φιλονίκησαν έντονα. Ο Βονιφάτιος ζήτησε να μην εισέλθει ο Βαλδουίνος στην πόλη και στην περιοχή του ενώ ο δεύτερος επέμενε για το αντίθετο³⁷. Υπερίσχυσε η επιθυμία του Βαλδουίνου, και παρότι ο κύριος δεν απέσπασε την άδεια του βασάλου για την είσοδο στο φέουδο του τελευταίου, αντίθετα με τους φεουδαρχικούς θεσμούς που όριζαν την απόλυτη εξουσία των κυρίων στα φέουδά τους, ο Βαλδουίνος προχώρησε για τη Θεσσαλονίκη³⁸. Ομοίως αναχώρησε με προορισμό την

Μεσήνη, σήμερα Misinli, στην αρχαιότητα γνωστή ως Δρουζιπάρα ή Δριζιπάρα (A. Carile, "Partitio", σ. 247).

³³ G.L. Fr. Tafel-G.M. Thomas, *Urkunden*, σ. 461. Δ. Ζακυθηνός, «Μελέται περί της διοικητικής διαιρέσεως και της επαρχιακής διαιρέσεως εν τω βυζαντινώ κράτει. Κεφ. Δεύτερον, Η Partitio Romaniae», *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* 21 (1951), 180. A. Carile, "Partitio", σ. 158-159. B. Hendrickx, *Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί θεσμοί της λατινικής αυτοκρατορίας της Κωνσταντινουπόλεως*. Προλογικά Α. Γ.Κ. Σαββίδης, Αθήνα 1999, σ. 82-86.

³⁴ Σύμφωνα με το 12ο άρθρο της σύμβασης του Μαρτίου του 1204 ο μαρκήσιος του Μομφερράτου, όπως και ο αυτοκράτορας, είχε το δικαίωμα να αλλάξει μαζί με τους συμβούλους του κάποια στοιχεία από τη διανομή που θα πρότειναν οι 24 repartitores (B. Hendrickx, *Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί θεσμοί*, σ. 30).

³⁵ Για μία διαχρονική παρουσίαση του θέματος Βολερού, βλ. Στ. Κυριακίδης, «Βυζαντινά Μελέται IV, Τό Βολερόν», *Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 3 (1934), 291-362.

³⁶ G.L. Fr. Tafel-G.M. Thomas, *Urkunden*, σ. 264. Την ίδια χρονιά που ο αυτοκράτορας Αλέξιος Γ΄ απέλυε το νέο χρυσόβουλο η περιοχή από τη Μοσυνούπολη έως την Ξάνθηια περνούσε στα χέρια του Βλάχου Ιβάνκο (βογιάρου Ιβαγκός), αργότερα γνωστού ως Αλέξιου (Αλκμήνη Σταυρίδου-Ζαφράκα, «Η δυναστική κρίση στο Βυζάντιο», ό.π., σ. 156).

³⁷ Για την υπόθεση της Θεσσαλονίκης αλλά και για την πολιτική ιδεολογία των πρωταγωνιστών, βλ. B. Hendrickx, *Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί θεσμοί*, σ. 54-57.

³⁸ Όπως παραδίδει ο Νικήτας Χωνιάτης, η συμπεριφορά του Βαλδουίνου ενόχλησε πάρα πολύ τον Βονιφάτιο, ο οποίος αποκαλούσε τον λατίνο αυτοκράτορα «Γραικῶν ἀπατηλότερον» (Νικήτας

Αδριανούπολη και ο Βονιφάτιος, προκειμένου να προσεταιριστεί τους κατοίκους των θρακικών πόλεων και να τους στρέψει κατά του Βαλδουίνου ενώ παράλληλα «*ἐπί δέ τας Θρακίας πόλεις ἀναστατῶν ...φόρους συνέταττε καί Ῥωμαίους συνήγειρεν*»³⁹. Τον Βονιφάτιο ακολούθησαν γερμανοί σταυροφόροι με αρχηγό τον Bertold di Katzenellebogen⁴⁰.

Ακολούθησε μία περίοδος εντάσεων, ο Βονιφάτιος κατέλαβε το Διδυμότειχο και ανακήρυξε βασιλιά τον γιο της Μαργαρίτας-Μαρίας, τον Μανουήλ Άγγελο, ενώ απείλησε και τους άνδρες του Βαλδουίνου στην Αδριανούπολη. Οι ελπίδες των Ελλήνων αναπτερώθηκαν με την ανακήρυξη ενός νέου βυζαντινού βασιλιά. Οι κάτοικοι της Μοσυνούπολης θα έμαθαν το γεγονός και θα επευφήμισαν όπως οι πιο βόρειοι Θράκες. Αλλά αυτό για το οποίο θα πανηγύρισαν ήταν μόνο ένα τέχνασμα του μαρκησίου. Σύντομα, με τη μεσολάβηση του βενετού δόγη στον οποίο έγινε υποτελής ο μαρκήσιος⁴¹, επετεύχθη η ειρήνευση ανάμεσα στους δύο λατίνους αντιπάλους. Το βασίλειο της Θεσσαλονίκης επιδικάστηκε στον Βονιφάτιο και ο τελευταίος έφυγε ξανά από την Κωνσταντινούπολη για τη Θεσσαλονίκη, με τη συνοδεία αυτοκρατορικών αγγελιαφόρων. Στον δρόμο, σύμφωνα με την αφήγηση του Βιλλαρδουίνου, παραδίδονταν σε αυτόν όλα τα κάστρα, θεωρούμε ότι και οι κάτοικοι της Μοσυνούπολης έπραξαν το ίδιο.

«Τότε πήρε την άδεια ο μαρκήσιος και έφυγε για τη Θεσσαλονίκη μ' όλους τους ανθρώπους του και τη γυναίκα του, και μαζί του πήγαν οι αγγελιαφόροι του αυτοκράτορα. Και πέραγε από κάστρο σε κάστρο και του παραδινόντουσαν όλα με εντολή του αυτοκράτορα, καθώς και όλη η αριστοκρατία⁴²».

Στις νέες κατακτημένες περιοχές επιβλήθηκαν οι φεουδαρχικές δομές. Ο Filip Van Tricht υποστήριξε πρόσφατα ότι η διαφορά απόψεων, ανάμεσα στον αυτοκράτορα Βαλδουίνο και τον μαρκήσιο Βονιφάτιο, για την κατοχή της Θεσσαλονίκης, θα μπορούσε να εκληφθεί ως μία διαμάχη φεουδαλικών δικαιωμάτων, στην οποία κάθε πλευρά ήθελε να επικυρώσει εκείνο που θεωρούσε δικαίωμά της για την πόλη. Ο Βονιφάτιος ενδιαφερόταν για το δικαίωμα στο φέουδο και ο Βαλδουίνος για τα αυτοκρατορικά επικυριαρχικά δικαιώματα⁴³. Ο υποτελής (βασάλος) είχε το δικαίωμα να διαθέτει το φέουδό του κατά την προσωπική του βούληση. Η κατοχή του φέουδου, όπως είχε συμφωνηθεί στην αρχική συμφωνία διανομής, θα ήταν κληρονομική και θα μεταβιβαζόταν τόσο στους άρρενες κληρονόμους όσο και στα θήλεα⁴⁴. Ο μαρκήσιος του Μομφερράτου έλαβε το μερίδιό του ως ένας απλός

Χωνιάτης, *Ιστορία*, σ. 792 στ. 13). Για τους υποτελείς του λατίνου αυτοκράτορα αλλά και για τους επιμέρους «αυτοκράτορες στα βασίλειά τους», βλ. B. Hendrickx, *Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί θεσμοί*, σ. 71.

³⁹ Νικήτας Χωνιάτης, *Ιστορία*, σ. 792 στ. 12-19.

⁴⁰ A. Carile, "Partitio", σ. 145. Για τη συσπείρωση των Γερμανών γύρω από τον Βονιφάτιο, βλ. B. Hendrickx, *Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί θεσμοί*, σ. 72.

⁴¹ A. Carile, "Partitio", σ. 149.

⁴² Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 138-139 παρ. 300.

⁴³ F. Van Tricht, *The Latin "Renovatio"*, ό.π., σ. 212.

⁴⁴ Στην αρχική συμφωνία είχε καθοριστεί η σύσταση μιας επιτροπής που θα μοίραζε "feuda et honorificentias inter homines" (A. Carile, "Partitio", σ. 128. Βλ. και B. Hendrickx, *Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί θεσμοί*, σ. 30).

peregrinus και το μερίδιό του εντασσόταν στο ένα τέταρτο και μισό που είχε επιδικαστεί αρχικά στους σταυροφόρους⁴⁵.

Η πόλη από την οποία ξεκίνησε, το έτος 1083, ο αυτοκράτορας Αλέξιος ο Α΄ ο Κομνηνός την εκστρατεία του κατά των Παυλικιανών⁴⁶, έγινε έδρα λατίνου επισκόπου, στα χρόνια της λατινοκρατίας⁴⁷. Γνωρίζουμε ότι το έτος 1210 ήταν λατινική αρχιεπισκοπή, με υποκείμενη την επισκοπή Ξάνθειας⁴⁸.

Οι κάτοικοι της Μοσυνούπολης δεν είδαν και δεν συγχρωτίστηκαν για πρώτη φορά το έτος 1204 με λατίνους παρεπιδημούντες ή κατακτητές. Ο ντόπιος πληθυσμός είχε δει τους ανθρώπους του Βορρά, του ευρωπαϊκού, τους Νορμανδούς (Φράγγους κατά τον Χωνιάτη), να διαβαίνουν μέσα από τις πεδιάδες της θρακικής γης, στον δρόμο τους για την Κωνσταντινούπολη και να στρατοπεδεύουν στη Μοσυνούπολη.

«Τό δέ γε Σικελικόν στράτευμα τριχῆ διαιρεθέν, ὃ μὲν τῇ Θεσσαλονίκῃ προσέμενε, τῶν δ' αὖ ἐτέρων δύο μερίδων ἡ μὲν εἰσβάλλει κατὰ τὰς Σέρρας καί τὰ ἐκεῖσε πάντα χειροῦσθαι καί πορθεῖν ἔγνωκεν, ἡ δέ ὡς διά λείας ὁδοῦ φερομένη καί μηδένα τόν εἰς χεῖρας ἰόντα ἢ ἀντιπίπτοντα ἔχουσα εἰς αὐτήν τήν Μοσυνόπολιν κατεσκήνωσε καί τό κύκλω ὑποχείριον ἔθετο⁴⁹».

Μετά από την άλωση της Θεσσαλονίκης (ἐπεὶ δέ ἐάλω ἡ λογίμη Θεσσαλονίκη) οι κάτοικοι είδαν πάλι τους δυτικούς να καταλαμβάνουν τη Μοσυνούπολη (οἱ μὲν κατελιηφότες τήν Μοσυνόπολιν πολέμοι καί περί τῆς προσωτέρω πορείας ἐσκέπτοντο)⁵⁰, σημαντικό σταθμό πάνω στην Εγνατία στη διαδρομή Θεσσαλονίκη-Κωνσταντινούπολη.

Ο Ευφραίμ Αίνιος στη Χρονική του Ιστορία καταθέτει:

*ἦν δ', ὡς ἔφην, στράτευμα Σικελῶν ἄνω
πόλεις ἐπιόν Ρωμαϊκάς καί τρυχόν
Σέρρας μὲν ἡμαύρωσε Στρυμμόνος τόπους,
Ἀμφίπολιν δέ τειχομαχία πόλιν*

⁴⁵ A. Carile, "Partitio", σ. 164. Οι άλλες γνωστές πλησιόχωρες θρακικές πόλεις Βήρα, Μάκρη, Τραϊανούπολις είχαν καταχωρηθεί από την αρχή στη μερίδα των σταυροφόρων (De prima parte terreque devenit peregrinis: Carile, ό.π., σ. 220).

⁴⁶ G. Finlay, *History of the Byzantine and Greek Empires from 716 to 1453*, London 1854, σ. 78. Γ. Χαριζάνης, *Ο μοναχισμός στη Θράκη κατά τους βυζαντινούς αιώνες*, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 87-88.

⁴⁷ Η Μοσυνούπολη από τον 10ο-12ο αιώνα αποτελούσε ορθόδοξη επισκοπή που ανήκε στη μητρόπολη Τραϊανουπόλεως (J. Darrouzes (Texte Critique. Introduction et Notes par), *Notitiae episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Paris 1981, σ. 285 αρ. 598, σ. 304 αρ. 469, σ. 328 αρ. 556, σ. 363 αρ. 607 όπου δηλώνεται η Μοσυνούπολις πάντα στην τρίτη θέση. J.E.T. Wiltsch, *Handbook of the Geography and Statistics of the Church*, vol. I, London 1859, σ. 459 και σημ. 10). Για τις αλλαγές στην εκκλησιαστική διοίκηση στην περίοδο της λατινοκρατίας, βλ. Αγγελική Πανοπούλου, «Οι συνέπειες της Σταυροφορίας στο εκκλησιαστικό πεδίο. Πνευματική δικαιοδοσία, επιρροές και ανατροπές», *Η τέταρτη σταυροφορία και ο ελληνικός κόσμος*, ό.π., 343-364.

⁴⁸ Βλ. P. Soustal, *Tabula*, σ. 370, ο οποίος παραπέμπει σε M. Tangl, *Die päpstlichen Kanzleiordnungen von 1200-1500*, Innsbruck 1894, 29 και σε R.L. Wolff, «The Organization of the Latin Patriarchate of Constantinople 1204-1261», *Traditio* 6 (1948), 53, 57. Η πληροφορία για τον λατίνο επίσκοπο ο οποίος μαζί με άλλους δύο λατίνους ιερωμένους ορίστηκε από τον πάπα να κηρύξει τον αφορισμό του Marino Dandolo, κύριου της Άνδρου (P. Soustal, ό.π., και K.M. Setton, *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, vol.I. The Thirteenth and Fourteenth Centuries, American Philosophical Society, Philadelphia 1976, σ. 429), χρήζει επανεξέτασης. Εξάλλου στο σχετικό έγγραφο ο λατίνο επίσκοπος αναφέρεται ως episcopo Messinopolitano και η ταύτιση δεν είναι εμφανής (βλ. R. J. Loenertz, «Marino Dandolo, seigneur d' Andros et son conflit avec l'évêque Jean (1225-1238)», *Orientalia Christiana Periodica* 25 (1959), 180).

⁴⁹ Νικήτας Χωνιάτης, *Ιστορία*, σ. 411 στ. 1-9.

⁵⁰ Νικήτας Χωνιάτης, *Ιστορία*, σ. 413 στ. 9-10, 19-20.

*ἤδη παρεστήσαντο σύν τοῖς ἐν κύκλῳ.
εἶλον Βολερόν, Μοσυνόπολιν πόλιν
καί τήν βασιλεύουσαν αἰρήσειν πόλιν.
ὡς νοσσιάν ἔρημον ᾤοντ' αὐτίκα,
κύκλῳ περιστήσοντες αὐτῶν δυνάμεις⁵¹.*

Η Μοσυνούπολη αποτέλεσε το κέντρο τους και το ορμητήριό τους έως ότου ο στρατηγός Βρανάς, στα χρόνια της βασιλείας του Ισαάκιου Αγγέλου, νίκησε τους «Σικελούς» κοντά στην Αμφίπολη (ὁ τοῦ Δημητρίτζη λεγόμενος τόπος), τον Νοέμβριο του 1185⁵².

Δεν είχαν περάσει ούτε δύο δεκαετίες και οι κάτοικοι της Μοσυνούπολης έβλεπαν ξανά τους δυτικούς κυριάρχους στον τόπο τους.

Η έναρξη της λατινικής κυριαρχίας συμπίπτει με την ανάρρηση στον θρόνο των Βουλγάρων του Ιωάννη, αδελφού του Ασάν. Οι Βούλγαροι, αντίπαλο δέος για Έλληνες και Φράγκους, ανάλογα με τις συμμαχίες, εμφανίζονται στα κείμενα βυζαντινών και δυτικών χρονικογράφων ως τρομεροί και αδίστακτοι⁵³. Εν τούτοις στα πρώτα χρόνια οι Έλληνες της Θράκης ζήτησαν βοήθεια από τον Ιωαννίτση, για να «ελευθερωθούν» από τους λατίνους, γεγονός που τονίζει όμως μάλλον την αδιάλλακτη πολιτική του πρώτου λατίνου αυτοκράτορα παρά την εμπιστοσύνη τους στον βούλγαρο βασιλιά.

Ο Βαλδουίνος εκτελέστηκε από τους Βούλγαρους όταν τον συνέλαβαν ζωντανό στη μάχη της Αδριανούπολης, που τοποθετείται χρονικά τον Απρίλιο ή Μάιο του 1205⁵⁴. Φάνηκε τότε ότι η φραγκική κυριαρχία έφτανε στο τέλος της. Μετά την αποτυχημένη του προσπάθεια να καταλάβει την Αδριανούπολη ο βασιλιάς των Βουλγάρων και των Βλάχων Ιωάννης κατέσκαψε όλη τη Θράκη (στο κείμενο: Μακεδονία). Γκρέμισε συθέμελα (κατέσκαψε γοῦν ἐκ βάθρων), κατά τον Ακροπολίτη, περισσότερες από δέκα θρακικές πόλεις από τη μεγάλη και θαυμαστή Φιλιπούπολη έως το Περιθεώριο⁵⁵ και ανάμεσά τους και τη Μοσυνούπολη⁵⁶. Η καταστροφή των θρακικών πόλεων τοποθετείται στα έτη 1205-1206⁵⁷.

Στα τέλη του θέρους του 1207 ο μαρκήσιος του Μομφερράτου, και βασιλιάς της Θεσσαλονίκης από το 1205, υπέταξε ξανά τη Μοσυνούπολη.

«Και κείνο τον καιρό, ο Βονιφάτιος ο μαρκήσιος του Μομφερράτου, που βρισκόταν στις Σέρρες, που τις είχε ξανά οχυρώσει, έκανε μια πορεία μέχρι τη Μοσυνούπολη. Και η πόλη υποτάχθηκε στις διαταγές του⁵⁸».

⁵¹ Od. Lampsides, *Ephraem Aenii Historia Chronica*, Athenis 1990 (CFHB 27), σ. 205 στ. 5712-5720.

⁵² Βλ. Νικήτας Χωνιάτης, *Ιστορία*, σ. 467-470.

⁵³ Για την αρνητική εικόνα των Βουλγάρων που είχε διαμορφωθεί από παλαιότερα καθώς και για την εικόνα τους στο έργο του Χωνιάτη, βλ. Κατερίνα Νικολάου, «Η εικόνα του Κρούμου: εικόνα των “κακοφρόνων” Βουλγάρων» και Theoni Baseu-Barabas, «Das Bild des “anderen” im Werk von Niketas Choniates. Das Beispiel von Peter und Asen», *Βυζαντινά Σύμμεικτα* 10 (1996), 269-282, 283-293. Για τις ανήκουστες λεηλασίες των Κουμάνων και των Βλάχων κάνει λόγο ο χρονικογράφος Βίλλαρδουίνος, βλ. Γοδεφρείδος Βίλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 185 παρ. 419.

⁵⁴ Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική συγγραφή*, σ. 120 κεφ. 13. Γοδεφρείδος Βίλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 163 παρ. 360, σ. 193 παρ. 439. Για τους θρύλους γύρω από την τύχη του πρώτου λατίνου αυτοκράτορα της Κωνσταντινούπολης, βλ. Κατερίνα Νικολάου, «Οι πρωταγωνιστές της Δ΄ σταυροφορίας», ό.π., σ. 140.

⁵⁵ Για το Περιθεώριο, βλ. P. Soustal, *Tabula*, σ. 394-395.

⁵⁶ Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική συγγραφή*, σ. 122 κεφ. 13.

⁵⁷ Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική συγγραφή*, σ. 555 σημ. 91.

⁵⁸ Γοδεφρείδος Βίλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 213 παρ. 495.

Εν τω μεταξύ, νέος λατίνος αυτοκράτορας στην Κωνσταντινούπολη είχε εκλεγεί ο Ερρίκος της Φλάνδρας⁵⁹. Ο Ερρίκος διακρίθηκε για τον σεβασμό που επέδειξε προς τα βυζαντινά προνόμια και έθιμα της Θεσσαλονίκης. Στα χρόνια του η διοίκηση ήταν ελληνική, η ορθόδοξη Εκκλησία ελεύθερη και ίσχυε το βυζαντινό δίκαιο⁶⁰.

Ο Βονιφάτιος συνάντησε τον νέο αυτοκράτορα στα Κύψελα (Ίψαλα)⁶¹. Ο μαρκήσιος, σύμφωνα με το φεουδαρχικό τυπικό, έγινε υποτελής, βασάλος του αυτοκράτορα, και αναγνώρισε ότι κατείχε τη γη εκείνου μετά από παραχώρηση και ότι ήταν εξαρτημένος από εκείνον, στον οποίο δήλωνε υποταγή. Με άλλα λόγια, ο μαρκήσιος είχε τη νομή και όχι την κυριότητα της γης της Μοσυνούπολης, η οποία είχε υποταχθεί σε εκείνον. Η συμφωνία έκλεινε με τον όρκο υποτελείας, ο οποίος έδενε τον βασάλο με τον κύριό του⁶². Οι δύο άνδρες δεν έμελλε να συναντηθούν έκτοτε στα εδάφη της Μοσυνούπολης ή του ευρύτερου βασιλείου της Θεσσαλονίκης. Ο αυτοκράτορας Ερρίκος πέρασε από εκεί τον χειμώνα του 1208, καθώς η πόλη αποτέλεσε έναν από τους σταθμούς του στο δρόμο από την Κωνσταντινούπολη στη Θεσσαλονίκη, αλλά ο Βονιφάτιος δεν ζούσε πια, όπως θα δούμε στη συνέχεια⁶³.

Η Μοσυνούπολη και όλα τα εδάφη που ήταν εξαρτημένα από αυτήν παραχωρήθηκαν κατόπιν ως φέουδο από τον μαρκήσιο του Μομφερράτου στον μαρσεσάλη της Ρωμανίας και Καμπανίας Γοδεφρείδο Βιλλαρδουίνο⁶⁴, ο οποίος επέλεξε τη Μοσυνούπολη έναντι της ομοίως παραχωρούμενης σε αυτόν πόλεως των Σερρών. *«Τότε πρόσφερε ο Βονιφάτιος στο Γοδεφρείδο του Βιλλαρντουέν, το μαρσεσάλη της Ρωμανίας και της Καμπανίας, την πόλη της Μοσυνούπολης και όλα τα εδάφη που ήταν εξαρτημένα απ' αυτήν, ή εκείνη των Σερρών, όποια ήθελε καλύτερα⁶⁵»*.

Άρχοντας (κύριος) λοιπόν της Μοσυνούπολης ορίστηκε ο Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, ως τιμαριούχος⁶⁶. Ο Βονιφάτιος επέστρεψε στη Μοσυνούπολη και πέντε ημέρες αργότερα επιχείρησε μια πορεία προς τη χώρα των Βουλγάρων, στους Βλάχους και Κουμάνους (κατά τόν Ροβέρτο του Κλαρί), *«στο βουνό της Μοσυνούπολης, σε απόσταση μεγαλύτερη από μιας μέρας δρόμο»*. Το βουνό ταυτίζεται με το Παπίκιον όρος⁶⁷ και η απόσταση υπολογίστηκε σε περισσότερα από 50 χιλιόμετρα. Εκεί χτυπήθηκε θανάσιμα από τους άνδρες του Ιωαννίτση, στον οποίον απέστειλαν λάφυρο το κεφάλι του Βονιφάτιου. Ήταν 4 του Σεπτεμβρίου του 1207.

«Όταν ο μαρκήσιος έφτασε στη Μοσυνούπολη, δεν πέρασαν ούτε πέντε μέρες και έκανε μία πορεία, με συμβουλή των Ελλήνων της χώρας, στο βουνό της Μοσυνούπολης, σε απόσταση από μιας μέρας δρόμο. Και όταν βρισκόταν στη γη αυτή και ήταν έτοιμος

⁵⁹ Ο Ερρίκος ανέβηκε στον θρόνο το 1206.

⁶⁰ Β. Hendrickx, «Η πολιτική του αυτοκράτορος Ερρίκου της Φλάνδρας προς τους Έλληνες και Φράγκους του μομφερρατικού βασιλείου της Θεσσαλονίκης (1204/5-1216)», *Βυζαντινή Μακεδονία, 324-1430*, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 136.

⁶¹ Για τα Ίψαλα, βλ. P. Soustal, *Tabula*, σ. 330-331.

⁶² Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 214 παρ. 496.

⁶³ Ερρίκος της Βαλανσιέν, *Η ιστορία του αυτοκράτορα Ερρίκου της Κωνσταντινούπολης (συνέχεια του Χρονικού του Βιλλαρδουίνου)*. Μετάφραση Κ. Αντύπας. Εισαγωγή Γ. Σαραφιανός, Αθήνα 1987, σ. 64-65 παρ. 568.

⁶⁴ Ο Βιλλαρδουίνος marescalcus ήδη της Καμπανίας εκλέχτηκε ομοίως και ως Ρωμανίας. Για τον τίτλο βλ. Β. Hendrickx, *Οι πολιτικοί και στρατιωτικοί θεσμοί*, σ. 111-113.

⁶⁵ Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 214 παρ. 496.

⁶⁶ Βλ. και F. Van Tricht, *The Latin "Renovatio"*, ό.π., σ. 347.

⁶⁷ Για το Παπίκιον Όρος, το Άγιο Όρος της Θράκης, βλ. P. Soustal, *Tabula*, σ. 386-387. Γ. Χαριζάνης, *Ο μοναχισμός στη Θράκη*, ό.π., σ. 86-93.

να φύγει, οι Βούλγαροι της χώρας μαζεύτηκαν, και είδαν πως ο μαρκήσιος ήταν με λίγους ανθρώπους. Και ήρθανε απ'όλες τις πλευρές, και κάνανε επίθεση στην οπισθοφυλακή. ... Εκεί χτυπήθηκε ο μαρκήσιος Βονιφάτιος του Μονφερράτου στο μπράτσο, κάτω από τον ώμο... Και κείνοι που είχανε μείνει μαζί του, και ήταν λίγοι, σκοτώθηκαν. Και κόψανε [οι Βούλγαροι] το κεφάλι του μαρκήσιου Βονιφάτιου του Μονφερράτου. Και οι άνθρωποι της χώρας στείλανε στον Ιωαννίτζη το κεφάλι του, και αυτός πήρε μια από τις μεγαλύτερες χαρές που πήρε ποτέ κανείς⁶⁸».

Με τον θάνατο του Βονιφάτιου έκλεισε η αυλαία για όλους τους κύριους πρωταγωνιστές των γεγονότων του 1204 και από τις δύο πλευρές.

Συνοψίζοντας, η Μοσυνούπολη επιλέχθηκε εξαρχής ως έδρα και ορμητήριο του φυγάδα αυτοκράτορα Αλέξιου Γ'. Ο τελευταίος βρήκε εδώ καταφύγιο, όταν ο νεαρός ανηψιός του Αλέξιος Δ' αμέσως μετά τη στέψη του ξεκίνησε μία εκκαθαριστική εκστρατεία κατάκτησης πόλεων και κάστρων που δήλωναν ακόμα υποταγή στον προηγούμενο σφετεριστή αυτοκράτορα. Παρέμεινε στη Μοσυνούπολη προφανώς ως ο κατατρεγμένος από τους λατίνους βυζαντινός αυτοκράτορας. Όταν ο Μούρτζουφλος έφτασε κοντά του, εκτός από την προσωπική αντιπάθεια και το συσσωρευμένο μίσος, σίγουρα διείδε στον άλλο την πρόθεση να αγωνιστεί να επιβάλει τη δική του ανεξάρτητη εξουσία.

Η Μοσυνούπολη, σε απόσταση 6 έως 7 ημερών από την πρωτεύουσα, δεν είχε προλάβει να εκδηλώσει τα αισθήματα αναγνώρισης ή αντίδρασης στον αυτοκράτορα, που ενθρόνισαν οι λατίνοι ευγενείς, και τα οποία θα παράπεμπαν σε φιλο- ή αντιλατινικά αντίστοιχα συναισθήματα. Η πόλη προστάτευσε μέσα στα τείχη της τον βυζαντινό αυτοκράτορα, τον οποίο μνημόνευε και επευφημούσε για οκτώ περίπου χρόνια, τον είδε να συγχρωτίζεται με τους κατοίκους της και αντιλήφθηκε τη γεμάτη δειλία φυγή του. Κατόπιν υποδέχτηκε τον λατίνο αυτοκράτορα, χωρίς να αντιτάξει καμία αντίδραση, αντίθετα παραδόθηκε οικειοθελώς, όπως παραδίδουν τα κείμενα των δυτικών χρονικογράφων ιπποτών. Όσο και αν σταθούμε με επιφυλάξεις απέναντι σε αυτά τα κείμενα, για την αξιοπιστία και την ειλικρίνειά τους, δεν μπορούμε να μην αναγνωρίσουμε ότι οι κάτοικοι της Μοσυνούπολης, όπως και οι άλλοι πληθυσμοί της Θράκης, ήθελαν να ζήσουν, ακόμα και αν ένιωθαν προδομένοι από τους δικούς τους βασιλιάδες και παραδομένοι στους λατίνους σταυροφόρους.

Μετά από το τέλος της βιωτής των επιφανών ανδρών που συνδέθηκαν με την ευρύτερη περιοχή της Μοσυνούπολης ήρθε και το τέλος του βίου της ίδιας της πόλης. Στα τέλη του έτους 1224 ο Θεόδωρος Άγγελος της Ηπείρου εκθρόνισε τον Δημήτριο, γιό του Βονιφάτιου, βασιλιά της Θεσσαλονίκης⁶⁹ και το 1226/1227 στέφθηκε Ρωμαιο αυτοκράτορας⁷⁰. Επιχείρησε την υποταγή όλων των πόλεων της Θράκης, όπως αναφέρει δε ονομαστικά ο Ακροπολίτης κυρίευσε τη Μοσυνούπολη, τη Ξάνθεια⁷¹ και τη Γρατζιανού⁷².

⁶⁸ Γοδεφρείδος Βίλλαρδουίνος, *Η κατάκτηση*, σ. 215 παρ. 498-499.

⁶⁹ Ερρίκος της Βαλανσιέν, *Η ιστορία*, σ. 59 σημ. 104. J. Longnon, «La reprise de Salonique par les Grecs en 1224», *Actes du VIe Congrès International d' Études Byzantines I*, Paris 1950, σ. 141-146.

⁷⁰ Αλκμήνη Σταυρίδου-Ζαφράκα «Συμβολή στο ζήτημα της αναγόρευσης του Θεοδώρου Δούκα», *Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά*, Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 37-62.

⁷¹ Για την πόλη, βλ. P. Soustal, *Tabula*, σ. 501-502.

⁷² Για τη Γρατζιανούπολη, βλ. P. Soustal, *Tabula*, σ. 276-277.

τά πάντα ὑπό τόν Κομνηνόν ἐγγερόναι Θεόδωρον. ἐπεὶ γοῦν Μοσυνούπολις καὶ Ξάνθεια καὶ ἡ Γρατζιανούς αὐτὴ ὑπὸ τοῦτον ἐτέλει, τὸ τῆς Σταγείρας ὑπερβάς ὄρος, ὃ δὴ Μάκρην ὀνομάζουσιν οἱ πολλοί, τὰ ἐκεῖθεν τοῦ Ἐβρου κατέδραμεν⁷³.

Αφού πέρασε από το βουνό της Μάκρης λεηλάτησε όλες τις περιοχές έως τον Έβρο και εκστράτευσε και κατά του βασιλιά των Βουλγάρων Ιωάννη Ασάν. Αιχμαλωτίστηκε όμως δυστυχώς από εκείνον το 1230 και περιοχές της Θράκης, ανάμεσά τους και η Μοσυνούπολη, πέρασαν στον Βούλγαρο βασιλιά.

«γίνεται μὲν ὑπ'αὐτόν ἡ Ἀδριανοῦ, ἐκ τοῦ σχεδόν δέ καὶ τὸ Διδυμότειχον, εἶτα Βολερόν ἄπαν, Σέρραι, Πελαγονία καὶ Πρίλαπος καὶ τὰ πέριξ τούτων⁷⁴».

Και στην έμμετρη διήγηση του Εφραίμ του Αίνιου:

ὁ κυριεύων Βουλγάρων Ἰωάννης

.....

ἔπειτα κατήρειψε τὰς ἄλλας πόλεις,
κύνιστον Ἡράκλειαν καὶ Σηλυβρίαν,
Ραιδεστόν καὶ Πάνιον σὺν Δαονίῳ
Τραϊανοῦ τε καὶ Μάρωνος τὰς πόλεις,
πόλιν Μοσυνόπολιν καὶ τὴν Σταγείραν
καὶ πλείστας ἄλλας ἢ βέβηλος καρδία⁷⁵.

Από τη σύντομη εξιστόρηση των γεγονότων που παρουσιάσαμε έγινε αντιληπτό ότι η παράδοση της Μοσυνούπολης στους λατίνους κυριάρχους και η υπαγωγή της στους λατινικούς θεσμούς και στο δίκαιο υπήρξαν πιο βραχύχρονες και από εκείνη της Κωνσταντινούπολης. Ωστόσο ο πληθυσμός της ταλαιπωρήθηκε και υπέφερε ιδιαίτερα τους 12ο και 13ο αιώνα. Η πόλη άλλαξε πολλές φορές κυριάρχους, δέχτηκε την εκδικητική μανία του Ιωαννίτζη, δεν άντεξε και εγκαταλείφτηκε. Το θέμα του Βολερού συνέχισε να υφίσταται μετά την ανακατάληψη της Κωνσταντινούπολης⁷⁶ αλλά το κέντρο του μετατοπίστηκε στη Γρατιανού, στα Κουμουτζηνά, στο Περιθεώριον⁷⁷. Τα ερείπια της Μοσυνούπολης, σωριασμένα τους επόμενους αιώνες, υπεδείκνυαν για φιλοξενία τη νέα πόλη των Κουμουτζηνών και υποδέχονταν τους περιηγητές που επέστρεφαν από την Κωνσταντινούπολη.

Στο έργο του Νικηφόρου Γρηγορά διαβάζουμε στην ιστορία του βασιλιά Ιωάννη Στ' του Καντακουζηνού, το 1343: «Ἐδοξε καὶ τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ περὶ Μοσινούπολιν, ἐξίόντι Κομοτηνῶν τῆς πολίχνης πῆξασθαι τὸ στρατόπεδον»⁷⁸, ενώ έναν αιώνα αργότερα, στα 1433, ο Bertrand de la Broquière, στο πέρασμά του από τα μέρη της σημερινής Κομοτηνής, σημείωσε στο ημερολόγιό του: «l' en nomme Caumissin qui est assés bonne petite ville et est bien fermée. Item, de là je passay par

⁷³ Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική Συγγραφή*, σ. 160, κεφ. 24.

⁷⁴ Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική συγγραφή*, σ. 168. κεφ. 25.

⁷⁵ Od. Lampsides, *Ephraem Aenii*, ό.π., σ. 277-278, στ. 7816, 7836-7840.

⁷⁶ Στ. Κυριακίδης, «Βυζαντιναί μελέται», σ. 336-337. Για το όνομα και τα όρια του θέματος, ό.π., σ. 362.

⁷⁷ Στ. Κυριακίδης, «Βυζαντιναί μελέται», σ. 308.

⁷⁸ Nicephori Gregorae, *Historiae Byzantinae*, II, Venetiis 1729, σ. 357 ή στην έκδοση Nicephori Gregorae, *Byzantina Historia*, cura Lud. Schopeni, vol. II, Bonnae 1830, σ. 705 στ. 6-7. Ο τύπος Κομοτηνά αντί Κουμουτζηνά θεωρήθηκε λογιωτατισμός του Γρηγορά, βλ. Στ. Κυριακίδης, *Ο ελληνισμός των σύγχρονων Θρακών. Αι πόλεις Ξάνθη και Κομοτηνή*, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 53.

une ville nommée Mussi, qui fu jadis, par samblant bonne et bien fermée, mais elle est ores toute destruicte, et une partie des murs abbatus et n' y habite personne»⁷⁹.

Το όνομα της νεότευκτης πόλης, πριν ενδυθεί τους λεκτικούς τύπους της φωνητικής του απόδοσης από τους Οθωμανούς κυριάρχους, ανακαλούσε εκείνο της παλαιότερης πόλης. Για τους βυζαντινούς αξιωματούχους η συνέχεια της ιστορίας, και για τους δυτικούς ταξιδιώτες η συγγένεια των φθόγγων, ήταν εμφανής.

Τζιβάρα, Π. (2015). Η περιοχή της Μοσυνούπολης ως φέουδο των λατίνων κυριάρχων, την επαύριον της πρώτης άλωσης της Κωνσταντινούπολης. Στο: Σέργης, Μ. και συνεργάτες (Επιστημονική Επιτροπή), *Όψεις της Ιστορίας και του Πολιτισμού της Θράκης*. Κομοτηνή: Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών Δ.Π.Θ., Περιφερειακή Διεύθυνση Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπαίδευσης Αν. Μακεδονίας και Θράκης. σελ. 95-108.

Παναγιώτα Τζιβάρα, Ph.D.

Επίκουρος Καθηγήτρια.

Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας,

Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών.

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

Παναγή Τσαλδάρη 1, 69100-Κομοτηνή

E-mail: ptzivara@he.duth.gr

⁷⁹ *Περάσαμε από μια πόλη που τη λένε Caumissin (Κομισίν) πολύ όμορφη μικρή πόλη, πολύ καλά οχυρωμένη. Επίσης περάσαμε από μία πόλη που τη λένε Mussi (Μισί, Μοσυνούπολη), που ήταν παλαιότερα καλή και καλά οχυρωμένη, αλλά τώρα είναι κατεστραμμένη, τα τείχη της σωριασμένα στο έδαφος και δεν κατοικείται: Le voyage d' Outremer de Bertrandon de la Broquière, Leroux 1892, σ. 175. Βλ. και The Travels of Bertrandon de la Broquière ... to Palestine and his return from Jerusalem overland to France during the years 1432 and 1433... translated by Th. Jonnes... At the Bafod press 1807, σ. 239.*